

Familjeföretag med trotjänare - Resteröds Trikå (Texten var publicerad i Minnesbilder år 1997)

I drygt 60 år har Resteröds Trikå funnits i Ljungskile. Industrin hade 60 – 70 anställda som mest. Det lär vara Sveriges äldsta underklädesfabrik. Bondsonen Karl-August Mattsson startade först en hemindustri med stickning av livstykkeväv. Senare följde tillverkning av långkalsonger och undertröjor. Kvaliteten var utmärkt och varorna mycket efterfrågade i hela landet. Men nu skärs verksamheten ner och halva produktionen flyttas till Lettland. Det är för dyrt att sy i Sverige.

Den nya besökskartan 1997 för UDDEVALLA LJUNGSKILE har en förteckning över Sevärdheter – Aktiviteter – Shopping. Där ges även TIPS:

***Resteröds Trikå** – fabriksförsäljning. Ett uppskattat komplement till övrig konfektion i samhället. Här kan du göra verkliga fynd!*

En turistattraktion alltså. Men hur länge? Till sommaren är det bara tolv personer kvar på fabriken i Ljungskile.

På långt håll ser man skylten på taket. Under fabriken storhetstid lysande av en mängd gula glödlampor monterade inne i de röda bokstäverna. Men de blåste sönder. Fabrikslokalerna har ett utsatt läge med fri framfart för vinden från havet. Även vatten tränger upp ibland genom golvet och förstör stora balar med garn. Brandkåren måste tillkallas emellanåt.

Stickmaskin i köket

Namnet Resteröds Trikå kan förvåna. Men historien förklarar. På gården Konungsberg i Forshälla bodde Johan Mattsson. Han hade många söner och alla kunde inte bli kvar på gården. Karl-August, äldste sonen, köpte sig en stickmaskin i början av 30-talet. Den var 3 meter hög, så han blev tvungen att såga ett hål i taket i köket för att få plats med den. Han lärde sig tekniken att väva och gick runt och sålde trikåtyg. Folk köpte av honom – ibland bara för att vara snälla. Det blev början till en hemindustri.

Karl-August flyttade över sin verksamhet till Tingshuset i Grohed. Postadressen var Resteröd. Hans nystartade företag kom därför att heta Resteröds Hemindustri. Många kvinnor i trakten köpte sig stickmaskiner som vevades för hand. Karl-August höll med garn och hämtade färdiga tyg och sydda plagg.

Verksamheten utvecklades alltmer. Karl-Augusts bröder Ville och Sven (som tog sig namnet Mansjö) och svågern Valter Claesson och Fredrik Börjesson kom med i familjeföretaget. Den gamla apotekslokalen i Ljungskile stod tom och Karl-August flyttade dit 1936 och ändrade då namnet till Resteröds Trikå.

Från åkern till fabriksgolvet

Den som först anställdes var Evert Magnusson från Ammenäs, redan 1937. Också han var bondson i en barnrik familj på elva barn. För de sju bröderna gällde det att hitta en utkomst. Tur att Karl-August ringde. Han var bekant med familjen och värvade Evert. Det var svårt i början med det nya arbetet.

– Jobbet i jordbruket hade gjort händerna hårda och grova. Och trådarna var så tunna. Det följde med ett par tre, när det skulle vara en, berättar Evert.

Men det var svårt också på annat sätt.

– När det blev vår och jag såg folket komma med hästarna och de harvade. Jag var vaner vid det. Och så vara inne jämt. Jag stod i dörren två gånger och skulle stucket.

Lönen var 100 kr i månaden i början. Redan efter en vecka fick han ta hand om nattsiftet. Det var ”svart och styggt”. Visserligen gav det 20 öre mer i timmen, men det var så ensamt. Evert cyklade mycket, till Grohed och tränade fotboll, hem till Ammenäs över söndagen. I början kände han stort motstånd mot fabriksarbetet.

– När jag kom hemifrån på måndagen och skulle börja skiftet vid 12-tiden och hörde Erikssons ramsåg i Kärr. Det var inte långt borta att jag skulle vänt.

Tusentals nålar

Men Evert Magnusson blev kvar – i 57 år! Han hade hand med maskinerna på ett enastående sätt. En arbetskamrat brukade säga: ”Det beror på Evert. Han kan med dom. Det kvittar vad som krånglar, så klarar han av det.” Som jättelika luciakronor med vita ljus stod de där i rader, och den nya väven rann ur dem som mjölk.

När en 34 år gammal maskin lade av, ville en del kasta ut den. Men Evert såg möjligheterna och reparerade. En maskin från 1950 har han fått att gå i alla åren. Den var sedan länge ute ur marknaden, och det gick inte att få reservdelar. Men tack vare de skickliga bröderna Rolf och Lasse Pettersson i Valås Mekaniska Verkstad kunde han beställa nytillverkade delar, så att mekanismerna gick igång igen. När det gällde elektriska installationer anlätades Olle Persson.

Stickmaskinerna krävde en oupphörlig service. Två – tre verkmästare gick hela tiden runt och bytte nålar – det var 2000 st i varje maskin – och kontrollerade nålbäddarna, smorde, satte dit nya trådrullar och knöt ihop trådar som gått av. En käpp behövdes för att nå högst upp där öglorna satt som tråden skulle löpa genom. När Resteröds Trikå var som mest framgångsrikt fanns 13 stickmaskiner igång. Dessutom stod många olika gamla modeller i källaren och utgjorde ett reservdelslager.

När så många nålar gått sönder, att hela väven ramlade ner, var det dramatiskt. Evert kunde bli tvungen att byta 200 – 300 nålar. Men det var illa nog även om bara en nål inte fungerade. Då blev det ”rättfötter i väven”.

Evert oundgänglig

– Det var stressigt många gånger när de ropade från höger och vänster. Och allt som dånar och skramlar tar på hörseln. Mycket ludd är det, som snödrivor på golvet, så vi hade skyddsrockar och två gånger om dagen måste vi blåsa maskinerna.

Evert berättar att de som arbetar i tillskärningen har munskydd för att klara sig från ludd. Innan man går hem måste man blåsa sig med tryckluft.

-Det är som att duscha sig med luft. Annars kan man inte visa sig.

Så småningom tycks Evert ha blivit oundgänglig för Resteröds Trikå. Pensionsåldern kom men Evert blev kvar. Utan honom skulle stickmaskinerna blivit stående. Först då han var 79 år slutade han. Det är absolut rekord i lång anställning på ”Trikån”. Men det har varit gott om trojänare. Gunvor Josefsson började sy i Resteröds Trikå när hon var 16 år. Hon slutade vid gängse pensionsålder. Då hade hon arbetat åt samma företag i 48 år. Everts fru Elsie sydde i 38 år. Under tio år arbetade också Everts och Elsies son Kjell i Resteröds Trikå. Verkligt familjärt!

De fyra cheferna, en för varje avdelning: maskinhallen, sysalen, tillskärningen och lagret, som ändå rörde sig mycket inom fabriken, hade finkläder. De var av den gamla stammen som hade respekt med sig. De sade aldrig du till någon.

Maskiner från England

Ett stort bekymmer fick den engelsman som kom med fem nyköpta maskiner nedmonterade i lådor. Det var i början av 50-talet.

– Ingen av oss kunde engelska, så det var inte lätt att samarbeta. Han fick ringa många samtal till England. Fru Mansjö kom ner. Hon kunde engelska, men inget om maskiner.

De där apparaterna krånglade så mycket i många år. Ett evigt elände! ”Vore jag som Evert tror jag att jag kastade ut dom”, sa arbetskamrater som såg verkmästarens kamp.

Andra maskiner kom från Tyskland. De var säkrare. Bomullsgarn köptes från Portugal, Brasilien och England. Under krigstiden kunde maskinerna gå som vanligt, för företaget hade köpt hem extra mycket garn innan det blev brist på varor och svårigheter med transporter. Resteröds Trikså hade lagerlokaler överallt i samhället.

En period blev kläder av fibergarn mycket populära, inte minst hos skidåkare. Det var en konstfiber som sög till sig svett. Men snöfattiga vintrar blev det ingen efterfrågan.

Från treskift till ackord

Ett känsligt moment är det att starta maskinerna efter nattuppehållet. Det måste vara varmt i lokalen, 20 – 25 grader. Annars är det för kärt för nålarna. Under första tiden gick maskinerna för jämn och arbetarna bytte av varandra i treskift. Fabrikören hade inte kapital att investera i flera maskiner än de befintliga. Bara en rundstickningsmaskin kostade 65 000 kr. Så var det 1947, minns Evert. Därför måste de gå dygnet runt. Men det var kämpigt, särskilt arbetsskiftet lördag natt kl 21 – 5.30.

Efter andra världskriget infördes tvåskift. Då var arbetstiderna: 5 – 14 och 14 – 23.

Affärerna gick bra. Nya lokaler byggdes till. Det fanns också hus för de anställda. Flickor som arbetade på Resteröds Trikå kunde hyra rum med kokvrå i angränsande hus, och familjer kunde hyra lägenheter.

Ingen särskild utbildning behövdes. Men det krävdes en viss fallenhet och en instruktion i början. Sedan sydde de på ackord. Mest var det kvinnliga anställda. Av 60 personer var det ungefär 10 män.

Fortfarande anlitas hemsömmerskor som gjorde vissa moment, som att sy fast bomullsband till halsslå och sy gylfen i kalsonger.

Bandsåg klipper till

I maskinsalen där väven kom till var det ett väldigt surr. I sysalen tystare. Men i början, innan symaskinerna var kastmaskiner och inte så moderna, fanns det en som de kallade snarkmaskinen. När kvinnorna sydde fort på den lät det alldeles som en snarkande människa. Senare maskiner är tystare, flatlocksmaskiner som har 4 –5 nålar och syr och skär samtidigt.

I tillskärningsrummet är det tyst och lugnt. Där placeras tyg ovanpå varann på långbord i tjocka lager, ända till en och en halv dm. Mönster läggs ovanpå så finurligt att så mycket som möjligt av tyget utnyttjas. Med krita eller senare med spritpenna markeras formen.

Tygbalarna är tunga, kanske 25 kg. Både män och kvinnor arbetar här, men männen får ta de tunga lyften.

Så startas bandsågen och ”klipper” till kalsonger med långa och korta ben, långärmade tröjor, så småningom även undertröjor som kallades singeltröjor, och t-shirt. Ramsågen används för halsringningen. Förr hade man en maskin med ett runt litet hjul, en liten klinga som skar till halsen. Det fanns också ”slangväv” som hade olika bredd och bara behövde kapas i lagom längder och få ärmhål och halshål.

Det blir mycket spill vid tillskärningen, och det blir lätt felaktiga vävar, när en tråd gått av eller tappats bort. Allt sådant gick till Älmhult i Skåne där en maskin rafflade upp tyget och gjorde fyllning till Volvos bilsäten.

Resande i kalsonger

I fabriken i Ljungskile klarar de anställda det mesta: De väver, skär till, syr, packar och skickar till försäljarna med buss en gång i veckan. Verkmästare Evert minns att det 1950 levererades 58 000 plagg per år. På sistone har det varit 175 000 om året.

Men några moment behövde de hjälp med. Göta färgeri i Borgstena utanför Borås anlätades för att krympa och spanna och mangla. Detta för att plaggen inte skulle krympa vid tvätt. Tidigare fick den färdiga väven ligga torrt i buntar i tre veckor och dra ihop sig, innan den klipptes till och syddes. Men krympning ger bättre effekt.

Det var många resor plaggen gjorde innan de blev färdiga. Skulle det vara mönster på tröjan, skickades den till Sölvesborg och sedan till Borgstena för behandling, så att trycket stannade kvar, och sist åter till Ljungskile. För färgning av plagg, skickades de till Göta färgeri i Borås. Många privatpersoner köpte vit t-shirt från Resteröds Trikå och gjorde batikmönster och färgade själva. Det var mycket populärt en period.

Den lilla etiketten med namnet Resteröds Trikå görs i bandfabriken i Stenungsund. Det är ett alldeles speciellt jobb att sy fast den i plaggen.

Att göra design är ett annat område inom trikåindustrin. Sven Mansjö ritade mönster. Fredrik Börjesson reste mycket i landet och snappade upp modeller. Ett sätt var att köpa nya

plagg och sprätta sönder hemma i Ljungskile och lägga ut på det egna tyget. Lite måste man ju ändra så det inte blev stöld, men praktiskt var det.

Försäljningen krävde också organisation. I början reste Karl-August själv till grossister. Senare anställde företaget resande som sålde över hela Sverige. De gråblå långkalsongerna och tröjorna var mycket populära hos fiskare, stenarbetare och skogsarbetare. De gick mycket uppåt Norrland. Varma vintrar är ett hot mot industrin. Det märktes direkt. 1988 – 89 var två sådana förlustår. Utslitna gråblå kalsonger blev utmärkta mattor.

Vid symaskinen i 43 år

Vi frågade Elly Lundqvist, som arbetat på Resteröds Triåk i 43 år. Hon kommer från Munkedal och var först hembiträde i Ljungskile. Snart lockades hon till Triåkfabriken.

Det var mer ledighet och bestämda arbetstider. Jag började med att sy långkalsonger, allt utom resåren. Det var inte svårt att lära sig, lättare än att sy på en vanlig symaskin. När jag sydde tröjor kunde jag komma upp till 25 dussin om dagen. För det användes flatlockmaskinen.

Så kom ackordet. Det blev stressigt. Spänningen och pressen hängde med hem. Sista tiden har det varit timpeng igen. När jag började 1948 var det 1,50 kr/tim, 41 år senare var det 46 kr/tim.

Det blir tjatigt att sy samma och samma. Men man tänker på allt annat. Det tillklippta ligger på en bänk bredvid, så man behöver inte gå upp för att hämta. Det är tillåtet att resa sig 5 minuter i timmen, men jag sitter hela tiden mellan matrasterna. Det blir en vana. Men visst har jag förslitningar i nacken och ont i axlarna. Hörlurar för öronen är bra, vissa tider är det nyheter och så musik, det piggar upp.

Sysalen har bara kvinnlig arbetskraft, på andra avdelningar kan det växla. Det är aldrig en man vid symaskinerna, bara om de behöver repareras. Då kan Sven Josefsson komma. Han är en som arbetat i företaget väldigt länge, 47år.

Det dammar när man syr. De egna kläderna får den färg som plaggen har. Syr man rött, hostar man upp rött och snyter rött. Det är svårt att se hur man syr när tyget är mörkt, svart och marinblått är hopplöst.

Vissa dagar går allt gale. Maskinen vill inte. Då är det bara att lugna ner sig. Man har inverkan på maskinen. Man kan få nålen genom fingret när man syr. Men det är ofattbart så lite olyckor det hänt genom åren. Sådan tur! Evert Magnusson skar av fingertopparna en gång, men det gick att "klistra fast dem igen".

Vad är hemligheten med att personalen blivit kvar så många år på Resteröds Trikå? Är det en särskilt trevlig arbetsplats?

Fru Elsie Magnusson med sina 38 år på "Trikan" svarar:

– Ja, visst trivdes vi. Det kändes familjärt. Det var stadga i arbetsförhållandena. Och alla som arbetade var anknutna till bygden och det var skönt att slippa åka långt till jobbet.

Hennes man, den verkliga veteranen Evert Magnusson, lägger till:

– Vi hade förtroende för Mattssons och för efterträdaren köpman A G Hellström. Han drev företaget driftigt till 1986.

På Skarsjövallen, den nya fotbollsarenan i Ljungskile, lyser en klargul reklamskylt med den karaktäristiska skrivstilen i namnet Resteröd.

Nu kan det finurligt dubbeltydiga budskapet spridas också via TV, tack vare den underbara fotbollsklubben PLSK.

Resteröds TRIKÅ
SVENSKT UNDER SEDAN 1935

*Inger Dejke och
Hembygds-cirkeln*